

DAGENS FRÅGOR

Västerns nya försvarsgiv. I samband med framläggandet av planerna för budgetåret 1954/55 ha regeringarna i USA och England gjort försvarspolitiska deklARATIONER, som mer än själva budgetsiffrorna för det aktuella året ge en uppfattning om hur man ser på framtiden och därför äro av allmänt intresse.

Det började med att president Eisenhower den 8 december inför FN-församlingen förklarade, att den *amerikanska krigsmakten* nu talade »the language of atomic warfare». USA:s förråd av atomvapen är nu större än den samlade explosionskraften hos alla bomber som fälldes och alla granater som avfyrades under hela andra världskriget. Atomvapnen ha övergått till att vara »konventionella» vapen inom alla tre försvarsgrenarna. Men även ryssarna ha atomvapen. Därför måste hela den fria världen förstärka och påskynda sitt luftförsvarsprogram.

Den 21 januari presenterades en ny treårsplan för försvaret, som oaktat en gradvis sänkning av totalkostnaderna skall ge ökad styrka. Man siktar på att stabilisera kostnaderna vid 35 miljarder dollar, en minskning med över 20 procent, som dock innebär tre gånger högre kostnader än före Koreakriget. Grundtanken i den nya given är att USA:s strategiska bombflyg skall vara den maktfaktor på vilken alla fronters försvar ytterst vilar. Det skall framdeles som hittills avhålla från aggression. Om kriget ändå kommer, skall bombflyget krossa fiendens krigsekonomi och fördröja och försvåra en uppmarsch mot Västeuropa. Att helt hejda en offensiv i Europa mäktar bombflyget däremot icke. Därför fortsätter vapenhjälpen till NATO-länderna under hela treårsperioden och blir för nästa år t. o. m. något större än nu. De amerikanska armé- och flygförbanden i Europa behållas, men personalstyrkan rationaliseras ned i underhållsförbanden. Strävan är »hjälp till självhjälp», dvs. NATO-länderna skola själva hålla sig med de operativa enheter som den gemensamma planen kräver, medan USA hjälper till vid uppsättningen och utrustningen. Någon ytterligare uppsättning av armédivisioner på kontinenten är icke avsedd, förrän det tyska inslaget i Europaförsvaret kommer. Likväl anser man att försvaret växer i styrka. Förstärkningen kommer genom kompletterad och moderniserad utrustning. Den stora nyheten är att anfallsmedlen utökas med atomvapen och robotar. Atombomber finnas nu icke blott i det strategiska bombflyget utan även i det amerikanska flygets lättare plan. Dessutom finnas atomladdningar i robotar och kanoner. Ett par förband för markrobotar med åtskilliga tiotals kilometers räckvidd ha överförts från USA och inleda jämte atomkanonbatterier den nya epoken i landfrontens ansikte. Kvar står

emellertid att ryssarna alltjämt ha överlägsenheten i luften och att, som general Gruenther upprepade gånger framhållit, flygstridskrafterna äro det angelägnaste i upprustningen just nu. En förutsättning för att de förbättrade anfallsmedlen skola få tillfälle till verkan är att herraväldet i luften åtminstone är omstritt.

Huvuddelen av den förstärkning i flygstridskrafter som behövs i Europa måste de europeiska länderna själva bestå. Det amerikanska programmet, som på tre år förser flygvapnet med 22 nya flottiljer, upptager visserligen en förstärkning av det »taktiska» flyget, men huvudvikten tillkommer det strategiska och parallellt därmed hemortens luftförsvaret. Det strategiska bombflygets atombomber ha fått de största rubrikerna i referaten av »the new look». Man har därvid förbisett vilka väldiga ansträngningar som nu påbörjats för att möta hotet från ryska atombomber. Tvärs över kontinentens ödemarker i norr anläggas flera radarkedjor med ledningscentraler, nya jaktbaser byggas och nya allvädersjaktflottiljer sättas upp, allt för enorma kostnader. En självklar följd av dessa krav från å ena sidan den offensiva faktorn — motanfallen på djupet — å andra sidan den defensiva — hemortsförsvaret — är att möjligheterna bli mycket små att därutöver hålla starka reserver av taktiskt flyg för att alltefter lägets växlingar hjälpa de europeiska staterna med amerikanska flygflottiljer.

Det har helt naturligt varit omöjligt att sikta på ett program för USA:s flygvapen av denna omfattning samtidigt med en sänkning av försvarets totalkostnader utan att pruta på armén och marinen. Så har också skett, och armén har utsatts för de kraftigaste beskäringarna, första året med ca 30 % i anslag och 18 % i personal. De stående divisionerna minskas från 20 till 17. Marinen får en minskning för nästa år av personal- och fartygsstyrkorna med ca 7 %. Beskäringarna innebära dock långt ifrån någon omvälvning och motiveras bl. a. med stilleståndet i Korea, som främst gör det möjligt att minska på beredskapsförbanden vid armén. F.ö. göres en välbehövlig allmän besparing i personalorganisationen.

Den 1 februari framlade presidenten för kongressen förslag om lagändringar beträffande atomenergien. Det är nu meningen att länder som »deltaga i gemensam försvarsplanering med USA» skola kunna delges sådana uppgifter som behövas för försvarsplanerna och för personalens utbildning i skydd mot atomkrigföring. Däremot är det fortfarande till synes icke tal om att lämna ut amerikanska atomvapen till några allierade.

Det brittiska försvarsprogrammet presenterades för parlamentet den 8 februari. Totalkostnaderna för nästa budgetår bli i det närmaste förändrade. Även uppdelningen mellan försvarsgrenarna undergår må förändringar. En ändring på längre sikt signaleras däremot i den programförklaring som åtföljer budgetförslaget. Här sägs klart och tydligt ifrån att flygvapnet skall åläggas större ansvar inom totalförsvaret. Regeringen är besluten att fortsätta att bygga upp försvaret till det yttersta som de ekonomiska resurserna medge. Försvaret står vid skiljevägen, sägs det, då en rad nya stridsmedel pocka på plats i

organisationen och i anslagen. Samtidigt är man ännu icke på det klara med vad somliga av dessa stridsmedel bli värda jämfört med de gamla, ej heller vet man vad deras kostnader bli på längre sikt.

Några klara principer skjuta emellertid upp över den oklara mängden av frågor. Brittiska atombomber äro under produktion och det samma gäller atombombbärande långdistansbombplan, ehuru leveranstakten är låg. Man hyser ingen tvekan om att använda atomvapnet och emotser att nästa krig kommer att inledas med en våldsam atombomboffensiv från båda sidor. Detta perspektiv är skrämmande och bör verka avhållande på aggressiva tendenser. Atomvapenkapaciteten är därför en mäktig fredsbevarande faktor. Om kriget likväl kommer, är den emellertid icke ensamt avgörande. Man kan icke avstå från trupper på marken som skydda fronten, ej heller från flygplan som skola fånga upp den första anfallsstöten, skydda mobiliseringen och skapa förutsättningar för motanfall. En annan betydelsefull faktor, som måste sätta sin prägel på försvarsprogrammet, är robotarna. Högsta prioriteten har en jaktrobot med vars hjälp varje enskilt jaktplans stridsvärde bedömes öka fyra gånger. Därefter följer en luftvärnsrobot, främst avsedd att ta hand om de mest högtflygande fientliga bombplanen. Luftvärnsroboten kan inom överskådlig framtid icke ersätta jaktplanet, men väl det tunga luftvärnsartilleriet.

Slutsatserna av dessa grundtankar bli beträffande försvarsgrenarnas styrka och sammansättning följande.

Armén kan reducera sina stående förband något. Hälften av dessa skall så småningom hållas samlad i hemlandet som en rörlig luftburen reserv, beredd att insättas var det bäst kan behövas i världen.

Flottans huvuduppgift blir skydd av sjövägarna, ubåtsjakt och minsvepning. Hangarfartygsbyggen fullföljas och flottans flyg moderniseras med kraft.

Flygvapnet fortsätter att förstärka både hemlandets luftförsvar och det taktiska flyget på kontinenten. Särskilt betonas nödvändigheten av luftförsvar gentemot en fientlig atombombkrigföring som viktigare än något annat. Styrkorna i Mellersta och Fjärran östern bibehållas. Bombflyget moderniseras och skall bli en högvärdig rörlig maktfaktor. Radarsystemet i hemlandet moderniseras för dryga kostnader.

De tekniska nyheterna tillgodogöras alla försvarsgrenarna och stor vikt lägges vid att icke skaffa mera av redan föråldrad materiel. Till teknisk forskning och utveckling avdelas kostnader på icke mindre än 10 % av totala försvarsbudgeten.

Det program för det *svenska försvaret* som framlades i statsverkspropositionen 1954 rimmar ganska väl med tankegångarna i USA och England. Försvarsministern hade — i motsats till året förut — insett att flygvapnets materielersättning icke kunde försummas och framlade en sjuårsplan, som gör det möjligt att hålla ett tämligen modern flygplansbestånd utan större minskning av antalet. Samtidigt har han begärt utredningar från högkvarteret om försvarets lämpliga sammansättning på längre sikt och därvid varnat för vapen och organisationer, som kosta för mycket i förhållande till sitt stridsvärde.

Tendensen är klar: kvalitet före kvantitet. Till kvaliteten hör att materielen skall följa med sin tid. Men materielen blir dyr, både i forskning, konstruktion och produktion. Därför bli svårigheterna att jämka ihop behoven inom en begränsad ram mycket stora. Problemet blir inte lättare av att vi hänvisas till att forska fram de nya stridsmedlen själva, utan tillgång till stormakternas resurser. Med blott 1% av våra försvarsutgifter till forskning, som nu är fallet, går det inte att hålla kvalitetskravet uppe med enbart egna resurser.

Ekonomisk utsugning av Estland. Enligt alla till buds stående uppgifter, den sovjetiska estniska kommunistiska tidningspressen inberäknad, tyckas Sovjets ockupationsmyndigheter ha helt och hållet omgestaltat den estniska industrins och handelns struktur, så att den inte längre tjänar den estniska befolkningens utan Rysslands behov.

Således synes huvuddelen av de lokala småindustrierna och hantverksföretagen ha avskaffats och deras personal överflyttats till den tunga industrin, främst till oljeskiffergruvorna samt metall- och maskinindustrierna. Detta synes ha gått så långt att t. o. m. den sovjetestniska pressen nu har börjat jämra sig över att det i många småstäder inte längre finnes en enda sömnadsateljé eller skräddarverkstad och att det i flera räjonger inte ens har lämnats kvar ett skomakeri. Estniska kommunistpartiets huvudorgan »Rahva Hääl» beklagade sig häromdagen över att det i Kohtla-Järve, i Jöhvi och i en rad andra städer inte finns en enda tvättinrättning, där arbetare kunde få sin tvätt tvättad. Och i många fall skall det endast finnas en frisör på en hel räjong.

Likaså ha de flesta lokala butikerna stängts, isynnerhet på landsbygden. Enligt ett uttalande av den sovjetestniska handelsministern Rudolf Vester finns endast omkring en femtedel kvar av detaljaffärerna från självständighetstiden (år 1939). Enbart livsmedelsaffärer fanns det i det självständiga Estland dubbelt så många som nu alla detaljaffärer tillsammans.

I stället har den tunga industrin, som tjänar Moskvas omedelbara intressen, fått allt större dimensioner. I första hand kan här omnämnas utvidgningen av de estniska oljeskiffergruvorna och uppbyggandet av en oljeskiffergasindustri, som varje dag skickar 1 miljon kubikmeter gas till Leningrad (se närmare »Svensk Tidskrift» 1953 sid. 516—519). Om några år skall Leningrad även få en stor del av den elektriska energi staden behöver ifrån Estland. På hösten 1953 påbörjades nämligen vid floden Narva, vid Krenholms textilfabrik på flodens östra strand uppförandet av ett jättestort elektriskt kraftverk. Trots köld och snö har man arbetat hela vintern med att gräva en ny strömfåra och att lägga grunden till elektricitetsverket; bara på jordarbetena ha placerats långt över tusen arbetare, och rundra lastbilar arbeta dag och natt utan uppehåll. Enligt den gällande femårsplanen ämnar man sätta i gång elektricitetsverket redan år 1955 för att så fort som möjligt minska den stora bristen på elektrisk energi i Leningrad.

Vidare har man starkt utvidgat de stora maskinfabriken i Tallinn, vilka nu lyda direkt under Moskva. Fabriken »Volta» tillverkar för närvarande huvudsakligen stora 500—600 kwh elektriska motorer och dess årsproduktion är flera gånger större än under självständighetstiden. Hela produktionen går emellertid till Ryssland, och i Estland råder det för närvarande skriande brist på elektriska motorer och reservdelar till sådana. I höstas kunde man på estniska landsbygden av brist på elektriska motorer inte ens sätta i gång alla tröskverk, varöver den kommunistiska »Rahva Hääl» själv beklagade sig. Dessutom håller maskinfabriken »Ilmarine» f.n. på att omgestaltas och utvidgas och skall snart börja massproducera små 0,25 kwh elmotorer för Rysslands behov. Och maskinfabriken Franz Krull, som även den har ganska starkt utvidgats, har helt ägnat sig åt produktion av borrhorn och gjutjärnsarmaturer för naftaindustrin i Syd-Ryssland.

Det stora glasbruket i Järvakandi producerar uteslutande för nybyggena i Moskva. I Tallinn däremot finns det inget fönsterglas att få, i hela staden existerar det bara en enda liten glasaffär med en glasmästare och försäljare i samma person; folk måste laga sina trasiga fönster med bräder eller fanér. Likaså går cementen från cementfabriken i Kunda till nybyggen i Moskva, medan kolhozordförandena på landsbygden beklaga sig över att det inte går att bygga ladugårdar av brist på cement. Detsamma gäller i huvudsak även Tallinns spikfabriks produktion, varför man i »Rahva Hääl» kan läsa historier om hur kolhozmeder på landsbygden själva börjat tillverka spik i sina primitiva smedjor. Även produktionen från Tallinns stora plywood- och möbelfabrik A. M. Luther går till nybyggena i Moskva, medan det i Estland endast finns till salu sådana lyxmöbler som ingen människa har råd att köpa.

I de stora bomullsfabriken Krenholms manufaktur i Narva och Baltiska manufakturen i Tallinn arbeta för närvarande betydligt flera arbetare än under Estlands självständighetstid och deras årsproduktion av metervaror är mycket större. Men de få producera endast några enstaka sorter av bomullstyg för Rysslands räkning, huvudsakligen enkelt klänningstyg. Därför finns det f.n. i Estland varken lakansväv, fodertyger eller några dyrare tygsorter av bomull att uppbringa.

Mer karakteristisk än något annat för läget är historien om knapparna. Konsthartsfabriken O. Kerson i Tallinn producerar f.n. mer än dubbelt så många knappar som under självständighetstiden, men affärerna äro tomma på knappar. Chefen för den statliga affären nr 26 i Jöhvi Arnold Mendes försökte för någon tid sedan på egen hand avhjälpa knappbristen: han köpte i Leningrad upp grammofonskivor med propagandasånger och smälte om dem i smyg i sin källare till knappar, vilka han sedan i smyg sålde i den statliga affären. Historien uppdagades och Mendes dömdes som svartabörs-spekulant till 22 års fängelse, vilket Sovjet-Estlands statsåklagare Kaarel Paas själv kungjorde i partiorganet »Rahva Hääl».

Resultatet av ockupationsmaktens utsugningspolitik är att det i

dagens Estland råder skriande brist på alla nödvändighetsartiklar. Detta förnekar inte ens »Rahva Hääl». Där kan man t. ex. läsa, att i affärerna ofta saknas t. o. m. skosnören, klädstretch, tvättmedel, matbestick, hushållsporslin, köksutensilier, lyktor, yxor, sågar, leksaker, billigare möbler, läderskodon, ylletyger, sänglinne, tändstickor, för att inte tala om socker, smör och mjölk, som uppdyka endast mycket sällan och slumpartat.

På sista tiden ha ockupationsmyndigheterna givit löften på löpande band, att man nu skall börja ta mera hänsyn till befolkningen, att man skall producera mera matvaror och nödvändighetsartiklar. Hitintills har av dessa löften endast ett uppfyllts — i Tallinn öppnades nyligen en glassfabrik. Under sovjetregimen är glassen inte längre en lyxvara, utan ett viktigt näringsmedel, sades vid detta tillfälle i Tallinns radio.

Aleksander Kaelas.

Utrikesdebatten i riksdagen. Den nyutnämnde amerikanske ambassadören i Stockholm John M. Cabot höll den 18 febr. ett tal i Massachusetts, som var en både klok och kvick karakteristik av den amerikanske diplomatens roll och uppgifter i vår tid. I ett sammanhang yttrade han därvid: »If there is one thing that history shows, it is that national interests change slowly if at all, and national policies should be equally slow to change. Russia has displayed the same aggressive tendencies alike under czar and commissar.»

Därmed är väl inte sagt att mr Cabot helt anammar Thukydidens princip om den oföränderlige Adam, men hans realism är sunt förnuftig och kontrasterar mot de betraktelsesätt, som allt för ofta anläggas i svensk utrikespolitik. Vi hade några återklanger av önsketänkandet i den s. k. utrikesdebatten i Sveriges riksdag den 3 mars. Excellensen Undén svarade för det ena exemplet, då han inledningsvis konstaterade att »året 1953 säkerligen kommer att av den framtida historiebegrivningen uppmärksammas som ett märkesår». Bondeförbundets andra kammarledare, hr Pettersson i Dahl, förklarade för sin del att »Malenkovs regim förefaller att vara en liten aning mera liberal än Stalins».

I själva verket vet man intet om någotdera. Den framtida historiebegrivningen får ett material att handskas med, varom vi i dag inte kunna ha en aning. Malenkovs »liberalism» vill man först se ordentliga prov på — vad som än så länge hänt under den nya regimens första år visar endast att den taktiska dimbildningen från Kreml gjort intryck på hr Pettersson i Dahl.

Om utrikesdebatten i riksdagen blev mager måste ansvaret härför till en inte ringa del läggas på utrikesministern, vilkens exposé över året 1953 bortsett från den ståtliga ingressen i sin helhet var en torr uppräknings utan värderingar och i stort sett utan perspektiv. Den egentliga nyhet, som något debatterades i andra kammaren men som endast hr Ewerlöf berörde i senaten, gällde underhandlingarna om Trondheimsleden och för den svarade statsministern. Folkpartileda-

Dagens frågor

ren hr Ohlin tog också sitt parti och föredrog att resonera med utrikesministern om en tidskriftsartikel denne skrivit!

Emellertid underströks från alla håll den fortsatta alliansfriheten eller som professor Wahlund hellre ville formulera det: handlingsfriheten. Accepterar man denna term måste den tolkas både såsom frihet att handla och att icke handla. Enligt hr Undéns naturell lär denne helst skriva under på det senare. Det var emellertid välgörande i debatten att högertalarna hrr Hjalmarson och Ewerlöf så kraftigt underströko sambandet mellan utrikespolitiken och försvaret och till lika betonade, att politisk neutralitet och andlig neutralitet icke är detsamma. Vårt samband med västerländska ideologier och ideal varken kan eller får fördöljas eller uteglömmas.

Det kan nog utläsas av debatten att man också på regeringshåll numera tillmäter det nordiska samarbetet större värde och intresserar sig mera för detsamma. Professor Herlitz, som är expert på detta område, kritiserade dock regeringarna för långsamhet i behandlingen av rekommendationer från nordiska rådet, som utan regeringarnas och folkrepresentationernas stöd inte kan göra något. Han måste emellertid samtidigt med glädje konstatera »det intresse, den energi och det allvar, med vilket man både inom regeringarna och på olika håll inom administrationen upptagit de mångahanda av rådet resta frågorna». Detta kan inte tolkas såsom annat än att nordiska rådet likväl kan komma att spela en roll, t. o. m. större än för närvarande.

Jordbrukspolitik på Uppgörelsen om jordbrukspriserna för det reglekort sikt och lång. Ringsår, som börjar den 1 september i år, har varit föremål för en förhands- och en efterdebatt av sällsynt intensitet. Inte endast politiker utan också företrädare för fackliga organisationer ha uppträtt med missnöjesyttringar å konsumenternas vägnar, då dessas intressen inte anses ha blivit tillräckligt tillgodosedda.

Under denna diskussion har det fällts många överord, som vittnat om att motiven för debattörerna varit minst sagt blandade. Var den ideala punkten för en delning av överskottet på jordbrukets normal-kalkyl ligger lär heller ingen kunna utreda. Avtalet mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation kom till stånd efter segslitna förhandlingar och slutade såsom sådana i regel göra med en kompromiss, med vilken ingendera parten är helt nöjd. Detta ligger i kompromissens natur. Vissa prissänkningar på kött, fläsk och ost inträda den 1 sept., vissa spannmålspriser ha redan sänkts. Inkomstförbättringen för jordbrukets folk har beräknats till 3 proc.

Denna inkomstförbättring är många en nagel i ögat i ett läge, då andra grupper fått nöja sig med oförändrade inkomster och då prissänkningen å livsmedlen inte kan uppskattas till mer än en halv procent. Styrelsen för Tjänstemännens Centralorganisation protesterade efter uppgörelsen, då den inte ansågs »tillräckligt beakta konsumenternas synpunkter». Denna opinionsyttring från fackligt håll är onekligen märklig bl. a. ur den synpunkten, att man inom dessa kret

sar brukar respektera träffade avtal. Emellertid torde meningarna inom TCO-läget och även dess styrelse vara mera delade än protestuttalandet vittnar om. Från LO-håll yppades också missnöje med uppställningen men där vände man sig mera mot formerna än mot resultatet. Några preciseringar kom man inte med från någondera kritikern.

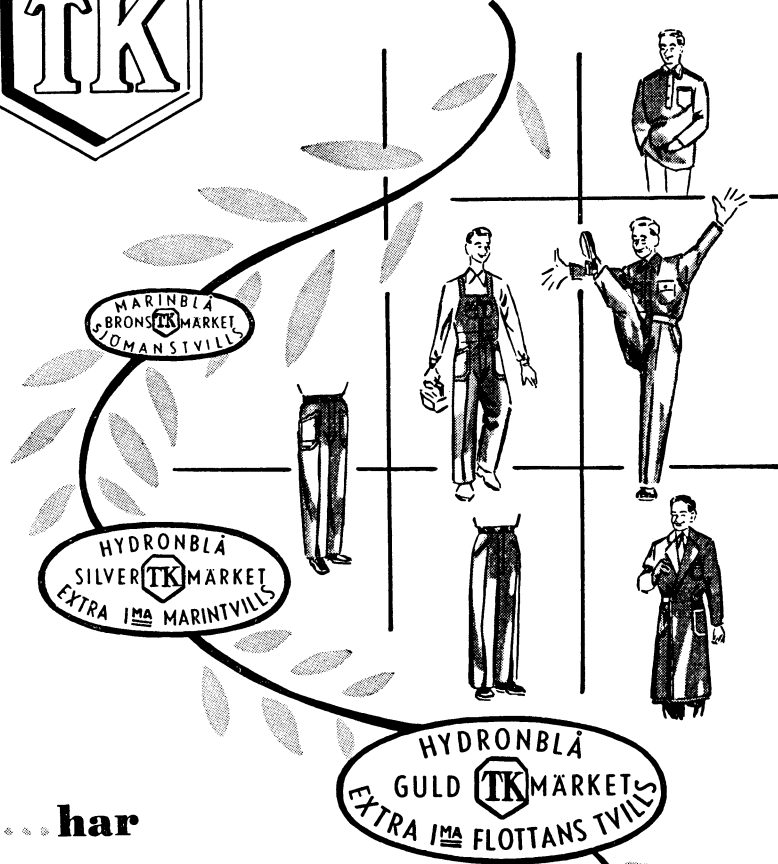
Det torde också numera vara ett faktum, att jordbrukarna inte äro några exklusiva producenter utan samtidigt i betydande mån konsumenter även de. Den starkt ökade maskinanvändningen inom jordbruket har gjort utövarna beroende av både varor och kontanter i ett format, som bara för några decennier tillbaka var fullständigt okänt. Rationaliseringsarbetet inom jordbruket har också gjort väldiga framsteg. Man bör väl i rimlighetens namn tillerkänna yrkets utöfvare vissa delar av dessa vinster. Hur läget för jordbruket i stort sett är framgår av ett sakkunnigt uttalande av godsägare Gösta Liedberg i Jordbrukarnas Föreningsblad: »I verkligheten ligger det väl så till att de bättre jordbruken från 10 hektar och uppåt närmat sig och delvis uppnått den i 1947 års riksdagsbeslut åsyftade likställigheten i inkomststandard med närmast jämförliga folkgrupper, medan brukningsdelar mellan 2 och 10 hektar icke uppnått denna likställighet.» En del av de senare har skog såsom bidragande förvärvskälla, men en väsentlig del har endast jordbruket att lita till.

Det största trätoämnet är jordbrukskalkylen, som många talar om men de flesta knappast känner till i realiteten. Något annan instrument som »riksläkare» finns emellertid inte för närvarande, men jordbruksprisutredningen under generaldirektör Söderström håller sedan 1952 på med att utreda utformningen av den statliga prisreglerande verksamheten på jordbrukets område. Bl. a. skall totalkalkylen ersättas med typjordbrukskalkyler. Om ett par månader lär resultatet ligga klart och då får man underlag för en sakligare och vettigare jordbruksdebatt än den som under de senaste månaderna fyllt spalterna och riksdagsprotokollen.

En sak för sig är jordbrukets starka beroende av statliga åtgöranden och åtgärder. En översikt av fil. lic. Åke Sambergs i Jordbrukets utredningsinstitut ger vid handen, att jordbruket i vårt land är infiltrerat i inte mindre än ett trettiotal »sittande utredningar». Hur många statsbidrag och konsulenter dessa utredningar så småningom skola avkasta undandrar sig varje gissning, men farhågor kan man alltid kosta på sig. I stället borde utvecklingen gå hän emot större frigörelse. Skulle emellertid den stora landsbygdsmotion, som bondeförbundet väckt vid årets riksdag, lända till resultat finge man en socialisering i princip och detalj av landsbygdens och jordbrukets tillvaro utan motstycke i något demokratiskt land. Det finns förvisso stora jordbrukspolitiska problem att diskutera, men de angelägnaste för inte en eller annan ettöring på de svenska, internationellt sett prisbilliga livsmedlen.

"den gamla goda tiden..."

... har
kommit tillbaka
med guld- silver- och brons-
kvaliteterna i
arbetskläder
från

AB TEXTILKOMANIET BOLLEBYGD